

קנין כ"ה ☞ "המכיר את מקומו" _____ תכג

קנין כ"ה "המכיר את מקומו"

פתיח דבר:

במדרש שמואל העיר, שכל הקנינים המוזכרים במשנה עד "המכיר את מקומו" הם עם האות בי"ת בראשיתם, כגון בתלמוד, בשמיעת האוזן, בעריכת שפתים, בבינת הלב, וכן הלאה. הקנין הראשון שמתחיל עם האות ה' הוא "המכיר את מקומו". דקדוק זה בא לרמוז לנו, שקנין זה אינו מצוי אצל הכלל, אלא באחד בעיר ושנים במשפחה, ולכך השלם במידה זו זכה להתייחדות - "המכיר את מקומו".

מתוך ההבנה הנכונה של מהות ה"מכיר את מקומו" יעלו בידינו כמה נקודות, ואף הוראות מעשיות רבות, כי ה"מקום" אותו עלינו להכיר פנים רבות לו. נשתדל להעלות את הדברים עלי גיליון בעזרת השי"ת.

הפתיח הראשון - שידע האיש העובד ערך עצמו

רבינו יונה זצ"ל פותח את ספרו שערי העבודה בזה הלשון: "הפתיח הראשון הוא שידע האיש העובד, ערך עצמו, ויכיר מעלתו ומעלת אבותיו, וגדולתם וחשיבותם וחיבתם אצל הבורא יתברך... ואם חלילה וחס לא יכיר מעלתו ומעלת אבותיו, נקל יהיה בעיניו ללכת בדרכיו הפריצים...".

למדנו מדבריו את גודל הנחיצות לאיש העובד להכיר את מקומו ומעלתו,

תכד _____ תורה דיליה

כי על ידי שמכיר מקומו וחשיבותו, כל הנהגתו משתנה מן הקצה אל הקצה, והוא מסוגל לנצל את כוחותיו כראוי.

"רבים חללים הפילה, ועצומים כל הרוגיה"

יש להוסיף: חשוב עד למאוד שכל אחד יכיר את עצמו ואת כוחותיו באופן המדויק ביותר, וכך יסיק מה מוטל עליו לעשות. מפני שזהירות רבה רובצת על האדם בעשייתו לא להפחית ולא להוסיף מעבר למה שראוי לו!

וכן יש להוכיח מדברי הגמרא במסכת סוטה (דף כב.): "א"ר אבהו אמר רב הונא אמר רב: מאי דכתיב (משלי ז, כו) - "כי רבים חללים הפילה ועצומים כל הרוגיה", כי רבים חללים הפילה - זה ת"ח שלא הגיע להוראה ומורה, ועצומים כל הרוגיה - זה ת"ח שהגיע להוראה ואינו מורה".

מבואר מדברי הגמרא שעל כל אחד ואחד להכיר את מקומו ואת כוחותיו ועל פיהם לעבוד את הקב"ה. ומי שאינו שם אל לבו להכיר את עצמו ותכונותיו כראוי, ואינו מתאים את דרך העבודה שלו לפיהם, בין אם כתוצאה מכך הוא מוסיף בעשייתו, ובין אם מפחית ממנה, בשני המקרים הוא מחטיא את המטרה!

מדוע הקב"ה בוכה על העוסק בתורה אף שאינו יכול לעסוק בה?

הדברים אמורים לא רק בלימוד והוראה, אלא גם בשאר עניינים, וכדאיתא בגמרא במסכת חגיגה (דף ה:): "תנו רבנן: שלשה הקדוש ברוך הוא בוכה עליהן בכל יום: על שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק, ועל שאי אפשר לעסוק בתורה ועוסק, ועל פרנס המתגאה על הצבור".

והקשה המהרש"א זצ"ל בחידושי אגדות שם: יש להבין מדוע בוכה הקב"ה על מי שאי אפשר לו לעסוק בתורה ובכל זאת עוסק, אדרבה לכאורה הרי גורם הוא נחת רוח לאביו שבשמים?

וביאר בזה הגאון רבי שלום שבדרון זצ"ל בספרו לב שלום (פרשת ויגש) בשם אביו זצ"ל: על כל אדם להבחין בכוחותיו ובתכונותיו, ועל פיהם

קנין כ"ה ☞ "המכיר את מקומו" _____ תכה

לעבוד את השי"ת. דרך משל: מי שיש לו על כתפיו ראש המתאים לעיון ולחדש חידושי תורה, והינו עוסק כל היום בבקיאות, ברור שהוא מבלה לריק את שנותיו. וכן על זה הדרך כל אחד ואחד לפי מצבו באשר הוא.

על אלו שאינם יודעים להתאים את לימודם לפי תכונותיהם אמרו חז"ל: "מי שאי אפשר לו לעסוק בתורה ועוסק, הקב"ה בוכה עליו".

נוסיף בזה את דברי הגמרא במסכת כתובות (דף קג:) המספרת שרבינו הקדוש לפני פטירתו מינה את רבי חנינא בר חמא לראש הישיבה, שאלה הגמרא מדוע לא מינה את רבי חייא קרובו? ותירצה הגמרא שמאחר שרבי חייא היה עוסק במצוות סבר רבי שאין לבטלו מזה.

ויש לשאול הרי ודאי שהתפקיד של ראש ישיבה המרביץ תורה לעדרים נשגב יותר מעסק במצוות ואם כן למה לא מינה רבינו הקדוש את רבי חייא? ובהכרח למדנו מכך יסוד גדול, מי שמוכשר להקים ישיבות ומוסדות תורה וכדומה ובמקום להשקיע את כל אונו בכך הוא יושב ולומד כל היום רק עבור עצמו, הקב"ה בוכה עליו כי אין הוא עושה את הנדרש ממנו.

על כל אדם מוטל למלא את תפקידו!

מסופר שבליל כיפור אחד בתום התפילה, רבינו הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל ישב ועסק בתלמודו, בבית הכנסת נשאר גם אחד מעשירי העיירה הוא קרא תהלים ועסק בתורה, ניכר היה שבכוונתו להיות ער כל הלילה.

משהבחין בו רבינו הגר"ח זצ"ל, פנה אליו ואמר לו: עליך ללכת לישון בכדי שתצבור כוחות לתפילות של מחרת היום, אותו אדם ענה למרן הגר"ח זצ"ל הלוא אני עוסק בתורה ובתפילה... לשמע טענתו צעק עליו הגר"ח זצ"ל ואמר לו: מה שהינך עושה אינו קיום מצוה אלא מדובר בעצת היצר!

הגר"ח זצ"ל פירש לו משנתו דרך משל: ידוע כי בצבא קיים מגוון חילות ותפקידים - חיל אויר, חיל הים, חיל תותחנים, רופאים, טבחים וכו'. נקל לשער מה יקרה אם חייל הנמנה על חיל האויר יחליט על דעת עצמו

תמו _____ תורה דיליה

להצטרף לפלוגה בחיל היבשה, הרי ברור שאם יקרה אסון בעקבות כך הוא בבחינת שופך דמים.

אין זאת אלא שעל כל אחד לעשות את מה שראוי לו ומתאים עבורו, ושינוי התפקידים גורם לאנדרלמוסיה בכל המערכת.

אמר לו הגר"ח זצ"ל: מתפקידך לתרום לצדקה ולהחזיק תורה באמצעות תמיכה בתלמידי חכמים, על כן לך לישון כדי שלמחר בעת מכירת המצוות תתרום בעין יפה ובנפש חפצה, השינה שלך חשובה יותר מאשר שתלמד עכשיו ותהיה עייף ללא מצב רוח לתרום לתלמוד תורה ולצרכי ציבור!

הוא אשר דברנו, שעל כל אחד להכיר את מקומו, ועל כגון דא אמרינן שהקב"ה בוכה על מי שאינו יכול ולמרות זאת עוסק בתורה.

"בית הקברות לאנשים היים"

ידוע הסיפור, ראש ישיבת סלבודקה הגאון רבי יצחק אייזק שר זצ"ל ביקר בביתו של הסבא מסלבודקה זצ"ל, פנה אליו הסבא זצ"ל ואמר לו: תסתכל דרך החלון ותראה מולך בית קברות גדול.

רבי אייזק שר זצ"ל הביט, ופליאה מילאה את לבו, הרי אין שם שום בית קברות, אלא רחוב סוער מלא באנשים נפרש מול עיניו, כל אחד ממחר לדרכו, ובמקום המולה רבתי.

הסביר לו הסבא זצ"ל את כוונתו, וכך אמר לו: ראה את האדם הזה, תוך שהצביע על דמות מן ההמון, הוא ברוך כישרונות מצוינים, היה לו פוטנציאל להיות ראש ישיבה גדול, אבל הוא לא הכיר את מקומו ואת כוחותיו, ולכן העדיף להיות רופא שיניים, דע לך שאני רואה מעליו בעיני רוחי שלט בנוסח הבא: "פ"נ (פה נטמן) ראש הישיבה פלוני". הבט נא על האדם הזה מהעבר השני של הרחוב, הוא בעל לב טוב ויש בו רגש נפלא, אין מתאים ממנו להיות משגיח בישיבה להדריך בחורים בעבודת ה', אבל הוא בחר להפוך לזמר. במצבה שלו כתוב: "פ"נ המשגיח הגדול". וכן על זה הדרך הראה לו כמה וכמה אנשים, המכנה המשותף לכולם: לו היו

קנין כ"ה ☞ "המכיר את מקומו" _____ תכז

מנצלים את כישרונותיהם וכוחותיהם, עולם התורה והיהדות היה מתעשר ומשתבח מהם. וכי עדיין אינך רואה "בית קברות גדול"!? זהו יסוד מוסד, כל אחד באשר הוא מוכרח להכיר את כוחותיו ועליו לחשוב כיצד ניתן להוציא אותם לפועל, רק כאשר ההכרה בזה היא ברורה ובהירה, אפשר להגיע למיצוי היכולות.

"שיתברר אצל האדם מהו חובתו בעולמו"

הרמח"ל זצ"ל תימצת ענין זה בפתיחת ספרו "מסילת ישרים" בכמה מילים: "יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו". דהיינו - על כל אחד ואחד חובה מוטלת לברר מהו סוד תפקידו בעולם, ולא ראי אדם זה כראי זה כי אין דעותיהן שוות, ואי לכך לכל אחד תפקיד ייחודי רק לו בעולמו.

ברור אפוא שהדבר מתאפשר רק במידה ומכיר את מקומו, את כוחותיו, וכך תתבאר לו מהות חובתו בעולמו.

אסור לאדם לשכוח את עצמו!

המשגיח הגאון רבי שלמה וולבה זצ"ל פירש את הקנין של "מכיר את מקומו" באופן אחר: ניקח לדוגמא אדם בעל משרה תורנית כגון - ראש ישיבה, משגיח וכדומה, מרוב הטרדות שיש לו מתוקף תפקידו הוא עלול להזניח את העבודה "עם עצמו".

אך מחובתו של כל אדם ש"אסור לו לשכוח את עצמו", וסיים שם המשגיח זצ"ל בהוראה למעשה כיצד ניתן ליישם את האמור למרות הקושי שבדבר, וז"ל: "כמעט ברור לי שמי שאינו רגיל ללמוד מוסר בקביעות, איננו יודע בכלל מה העבודה של "מכיר את מקומו". אבל אם לומד מוסר יודע כמה זה קשה להכיר את מקומו בדיוק, לא יותר אבל גם לא פחות".

כבוד מדומה - סכנה לרוחניות

יתירה מזאת: אדם שאינו בבחינת "מכיר את מקומו", כל עלייתו בתורה וברוחניות נמצאת בסכנה עצומה ומתמדת, והנפילה שלו די בטוחה!

תכח _____ תורה דיליה

לדוגמא: כאשר ישבחו אותו בני אדם על גודל מעלתו ויתנו לו כבוד מדומה, יתבלבל ולא יכיר את מקומו האמיתי, כאשר יחשוב וישתכנע שהכבוד אכן ראוי לו, בו ברגע כבר החלה הנפילה שלו, ואין ספק כי אדם זה כבר לא יגיע יותר לניצול מלוא כוחותיו!

ביאור הדברים: בדרך כלל אדם שהציבור מכבד אותו יותר ממה שהוא, כדוגמת דרשן שדרשותיו נפלאות ומלהיבות, אותו כבוד יגרום לו בסופו של דבר שיתרשל בתורתו ועבודתו, כי יצרו ישיאנו לחשוב הנה "כבר הגעתי לסוף הדרך", מדוע הנני צריך "לשבור את הראש" בהבנת הקצות או השב שמעתתא, ולהשקיע מאמץ בהבנתן של סוגיות מסובכות. נמצא אפוא שבאותו רגע שכולם עומדים לפניו ומכבדים אותו על שהוא דרשן מופלא, יש לדעת שהחל תהליך של הרס ת"ח!!!

לדאבונו התופעה שהזכרנו שכיחה מאוד, כאשר מכבדים תלמידי חכמים צעירים - עומדים לפניהם, מנשקים להם את היד, ומבקשים מהם "ברכות"... יש לדעת שסכנה עצומה רובצת להמשך שקידתו בתורה של האדם נשוא הכבוד.

כמובן שאין זה פוטר את הציבור מחובתו לכבד ת"ח כראוי ואף יותר מכך, אך מאידך מה רבה הזהירות של אותו תלמיד חכם לשמור את רוחו ונפשו לבל ילכד בעצת היצר.

ונביא כמה מקורות לכך:

במקום שבעלי תשובה עומדים - אין צדיקים "גמורים" יכולים לעמוד

איתא בגמרא במסכת ברכות (דף לד:): "אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה, אבל צדיקים גמורים - "עין לא ראתה אלהים זולתך". ופליגא דרבי אבהו, דאמר רבי אבהו: במקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין, שנאמר: (ישעיה נז, ט) "שלום שלום לרחוק ולקרוב".

קנין כ"ה ☞ "המכיר את מקומו" _____ תכט

התמיהה עולה מאליה, איך יתכן הדבר שבעלי עבירה שעשו אומנם תשובה, יעמדו במדרגה נעלה יותר מצדיקים גמורים?

ותירץ על כך בדרך צחות בספר בני חיל (קנין כה): רק צדיקים "גמורים" אינם עומדים במקום הבעל תשובה, אבל צדיק "רגיל" שאינו "גמור" בוודאי שהוא גדול יותר מבעל תשובה. דהיינו, שצדיק "גמור" חושב לעצמו שכבר הגיע אל המנוחה והנחלה ואין הוא צריך להשקיע מאמץ נוסף, הרי שכאן נעצרה צמיחתו, מה שאין כן בעלי תשובה שיודעים הם נפש בהמתם ואת עברם, וחיים הם תמיד בתחושת חוסר בעבודת ה', על כן תמיד יש בלבם הצימאון להתעלות מעלה מעלה, נמצא שכל ימיהם בעלייה מתמדת, אבל צדיק "רגיל" שאינו שבע מצדקותו והוא שואף לעלות עוד ועוד, בוודאי שהוא בדרגה רמה יותר מאשר בעלי תשובה.

זהו יסוד ההצלחה, לחיות בתחושה "עוד לא הגעתי אל המטרה", כך המאמץ יבוא מאליו, וכך אפשר לגדול בתורה!

"כי נער ישראל ואהבהו"

כתוב בתורה (שמות כה, יח): "ועשית שנים כרובים זהב מקשה תעשה אותם משני קצות הכפורת". ובעל הטורים על אתר מוסיף בזה דברים: "כי נער ישראל ואהבהו".

יש להבין מה מעלה טמונה ב"נער" עד שמפני תכונה זו אוהב הקב"ה את כלל ישראל, וכי את ה"תינוק" או את ה"זקן" הוא אינו אוהב?

ונראה לפרש בזה, שתקופת הנערות מתאפיינת בביקוש ושאיפה - להמשיך הלאה, להתקדם, ולהצליח. הוא מה שרמזה תורה בפרשת הכרובים: כדי שנוכל להשיג גדלות בתורה צריך לאמץ את הנהגת הנער, דהיינו לחתור תמיד לעלות עוד ועוד, ולכן על הארון המסמל את התורה היו כרובים עם פני נער, ללמדך ששלמות בתורה ניתן להשיג רק על ידי בחינת נער, וכמו שכתוב אצל יהושע: (שמות לג, יא): "יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל".

וכן מרומז בפסוק בפרשת מקץ: (בראשית מד, יב): "ויחפש בגדול החל

תל _____ תורה דיליה

ובקטן כלה וימצא הגביע באמתחת בנימין". כלומר: "בגדול החל" דהיינו בהיותו כבר אדם גדול עדיין מרגיש את עצמו שהוא "החל" - מתחיל וחסר לו עוד רבות, אזי הוא שואף ומתאמץ לגדול יותר וזהו סימן לגדלות אמיתית, אבל ו"בקטן כלה" דהיינו שאדם קטן מרגיש שהשלים את עצמו וכבר "כלה", ואינו צריך להתעלות יותר, אכן זהו סימן מובהק לקטנות!

"המכיר את מקומו" - עולם הבא

במדרש שמואל כתב לבאר קנין זה של מכיר את מקומו וז"ל: "ורמזו בזה שלעולם יכיר האדם את מקומו האמיתי, כי בזה העולם אין זה מקומו, כי הוא גר בארץ כגר תושב על גבי האדמה".

כאשר אדם חי עם המחשבה שהעולם הזה הוא זמני ארעי וחולף, ואינו משמש אלא כפרוזדור וכאמצעי להגיע לעולם הבא שהוא עיקר התכלית, אזי ינצל את זמנו לעשות את תפקידו בעולם כיאות ולא ישים לב לכל הדברים המפריעים.

בעולם הזה אני אורח...

כיוצא בזה מסופר על רבינו החפץ חיים זצ"ל (עי' בספר ח"ח - חייו ופועלו): גביר ידוע מאנגליה ביקר בביתו, למראה הריהוט הדל והעניות שזעקה אליו מכל פינה, אכזבה גדולה מילאה אותו. הוא פנה אל החפץ חיים זצ"ל וסח בפניו את אשר בלבו, איך ייתכן שמי ששמו הולך לפניו מסוף העולם ועד קצהו אינו מתגורר בארמון גדול המרוהט בכל הלוקסוס והפאר המודרני? כתשובה שאל אותו החפץ חיים זצ"ל: ואיפה הרהיטים שלך אדוני? ענהו הגביר, אני רק אורח לזמן במקום, אין לי צורך ברהיטים. ישמעו אוזניך מה שפיק מדבר, ענה לו רבינו החפץ חיים זצ"ל, בעולם הזה איני אלא אורח חולף ומזדמן, דירת הקבע שלי עם כל הציוד והרהיטים הם בעולם הבא...

מי שמכיר ש"מקומו" בעוה"ב יכול לעלות בתורה!

ובאמת המתבונן בזה יעלה בידו מוסר השכל לאמיתה של תורה: מי שנוסע ברכבת או במטוס למשך כמה שעות אינו מקפיד כל כך על מקום

קנין כ"ה ☞ "המכיר את מקומו" _____ תלא

מושבו או על האוכל המוגש לו שיהיה בתכלית השלמות, משום שמדובר במצב זמני וחולף, והגם שהתנאים אינם נוחים לו הוא מעדיף לסבול את המצב בידעו שהסבל הוא בר חלוף.

כך מי שמכיר את מקומו ומושרשת בלבו ההכרה שהעולם הזה הוא אינו המקום האמיתי, אלא הוא בבחינת "כציץ נובל וכענן כלה", אף שמזדמנים לו הפרעות וטרדות הם לא יפריעוהו מעבודתו כי יודע בלבו שעיקר מקום השכר הוא בעולם הבא.

וכעין זה כתב בספר כנף רננים בשם בעל העקידה זצ"ל: "מי שחי עם ההכרה שהוא "גר בארץ נכריה" זוכה ומגלים לו סודות התורה!"

וראיתי שמביאים את לשון הזוהר הקדוש שכתב: "אזיל איניש בהאי עלמא וחשיב דדיליה הוא לדרי דרי", כלומר: אפילו שאדם יודע בתוך תוכו שהעולם הזה הוא ארעי בכל זאת אינו מתנהג כפי שנגזר מידיעה זו, אלא כל הנהגותיו, פעולותיו, ומחשבותיו, הם כאילו הוא עומד לחיות בעולם הזה חיים נצחיים.

הרי לנו עוד ענף של "המכיר את מקומו"!

בספר מתנת חיים מנה עוד כמה עניינים הכלולים ב"המכיר את מקומו", ע"ש באריכות, אנו נביא את תמצית דבריו ונוסיף עליהם נופך.

המכיר את מקומו - מבדיל עצמו מאומות העולם

בכל מוצאי שבת אנו מברכים "המבדיל בין קודש לחול בין אור לחושך ובין ישראל לעמים".

וכמו שמבינים אנו בפשיטות שהאור והחושך הם שני בריאות שונות מן הקצה לקצה, כך צריכים אנו להבין ולדעת שיש הבדל תהומי בין ישראל לגויים. וכמאמר הכתוב (ויקרא כ, כו) "והייתם לי קדושים כי קדוש אני ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי" ופרש"י זצ"ל: אם אתם מובדלים מהם הרי אתם שלי, ואם לאו הרי אתם של נבוכדנצר וחבריו.

תלב _____ תורה דיליה

מכאן נובע החיוב להימנע מלילך בחוקות הגויים, במלבושיהם, ובדרך אכילתם, ובאופן שהם נופשים, או בסגנון השירים שהם שומעים, וכיוצא בזה. כל זאת מפני שעלינו להיבדל מהם בכל מכל כל, זה גם ענף של "המכיר את מקומו".

ועוד כי הרי זוהי המהות של כלל ישראל שלא מתערבים עם הגויים, ומובא במדרש רבה (פ' תצוה לו, א) על הפסוק (ירמיה יא, טז) "זית רענן יפה פרי תואר קרא ה' שמך": מה ראה ירמיה למשול ישראל כזית? אלא כל המשקין מתערבים זה בזה והשמן אינו מתערב אלא עומד, כך ישראל אינם מתערבים עם העובדי כוכבים.

ובמדרש רבה (פ' נשא י, א) כתוב: כמה דתימה (ויקרא כ, כו) "ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי": אמר רבי לוי כל מעשיהם של ישראל מובדלים מן אומות העולם, בחרישתן, ובזריעתן, בקצירתן, בעמרון, בדישתן, בגרניהם, ביקביהם, ובתגלחתם, ובמנינם.

וזוהי עיקר המעלה של כלל ישראל, וכמו שכתוב (במדבר כג, ט) "הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב".

ההבדל התהומי בין גוי ליהודי

וידועים דברי רבינו יהודה הלוי זצ"ל בספר הכוזרי (סוף מאמר החמישי): כשם שיש ד' חילוקים בבריאה - חי דומם צומח מדבר, כמו כן יש מדרגה חמישית והיא "יהודי", דהיינו, כמו שאנו מבינים שיש הבדל מהותי בין דבר דומם כגון אבן לבין צומח או חי וכל שכן למדבר כי הם שני בריות שונות לחלוטין ואי אפשר לדמותם בשום פנים ואופן, כך בדיוק המרחק התהומי שיש בין גוי ליהודי.

בוא וראה עד היכן הדברים מגיעים, שהחתם סופר זצ"ל בתשובותיו (אבן העזר ח"ב סי' סא) כותב שכל מערכת גופו של בן ישראל שונה לחלוטין מזו של גוי, ועל כן אין להביא ראיה מדברי הרופאים המבוססים על ידע והכרת גופות הגויים, בכדי לפסוק הלכה בעניינם של יהודים!...

קנין כ"ה ☞ "המכיר את מקומו" _____ תלג

ידוע שראו פעם את רבינו החפץ חיים זצ"ל שקודם שבירך ברכת "שלא עשני גוי" המתין בשתיקה כעשר דקות, ואחר כך ביאר את הנהגתו באומרו: בדקתי את עצמי היטב, אם אין בי שום נקודה של גוי! ורק אחר כך ברכתי את הברכה.

דברים נוראים מהמשגיח רבי ירוחם ממיר זצ"ל

כדאי להביא כאן מדברי המשגיח רבי ירוחם ממיר זצ"ל (דחור"מ ח"ב מאמר פט) וזת"ד: כשנסתכל במבט היסטורי, ונתבונן לראות על איזה ענינים הזהירה התורה ביותר, ועל מה היה עיקר אזהרותיו של משה רבינו ע"ה, הנה כשנדפדף בתורה דף על דף נראה, כי עיקר אזהרה היתה, שלא יתערבו בגויים וילמדו ממעשיהם.

והנה גם בדורותינו אנו, נראה שעיקר המשחית והמעכר את הכלל ישראל אינו אלא היצר הרע זה של "ויתערבו בגויים וילמדו מעשיהם" (תהלים קו, לה).

כשנביט על מצב הכלל הלא נורא ואיום. מאין באו להכלל ישראל התורות השונות למיניהם של מפלגות הצעירים אם לא מהיצר הרע זו? הרי מבהיל מאוד, מאין זה בא להכלל ישראל דברים כגון משחק ה"פוטבאל" או "הכח", איזה שייכות לזה עם ישראל? בשלמא אצל הגויים אין זה חידוש, דכשנסתכל בהיסטוריה שלהם, אצלם כמעט שלא נשתנה אלא הצורה, כי הלא היה זה אצלם מקודם, כמו משחק האיציטדיון ומשחק השוורים וכדומה, אבל מאין זה לכלל ישראל? אין זה כי אם "ויתערבו בגויים וילמדו ממעשיהם".

ההבדל בין "חוקים" ל"משפטים"

יפה אמר הסבא זצ"ל (חור"מ ח"א מאמר קכא) "ובחוקותיהם לא תלכו" (ויקרא יח, ג), כי יש משפטים ויש חוקים, משפטים הם דברים שיש להם טעם, וחוקים הם דברים בלא טעם ורק כגזירה וחוקה, ואמר כי ב"משפטים" אם עושים כמעשיהם יש בזה עוד איזה הצטדקות, מילתא בטעמא, אבל לעשות כתועבותיהם בדברים שאין להם טעם ורק גזירות וחוקים שלהם, כגזירת מלך, זה נורא מאוד!

תלד _____ תורה דיליה

והנה רואים אנו שעתה נעשה אצלם לחוק שבכיס העליון משימים מטפחת אדומה, וזה בלא טעם כלל, וכל העולם מחקים את זה. ולדעתי כשאנו רואים בתורה אזהרה "כמעשה ארץ מצרים לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחוקותיהם לא תלכו", אני שומע מזה אזהרה שלא יהיה אצלכם "פוטבאל" וכדומה. שלא תעשו כמעשה הגויים. עכת"ד.

ומה לנו להוסיף על זה, ודי בהערה זו.

המובדל מן העמים - יינצל מחבלי משיח

המשגיח רבי נתן וואכטפויגל זצ"ל היה אומר (עי' לקט רשימות חנוכה עמ' מא) שיש בידו קבלה איש מפי איש מרבי יהושע לייב דיסקין זצ"ל שבמלחמה האחרונה שתתרחש קודם ביאת המשיח, כל ה"ערהליכער אידן יינצלו" ומה זה עהרליכער איד - מובדל מן העמים!

חשוב להדגיש, לא יינצלו רק מי שנמנה על ל"ו צדיקים, אלא כל מי שמובדל מחוקות העמים, ואין לו שייכות עם ה"תרבות" שלהם, עם העיתונים שלהם, או המוזיקה והספרים שלהם, והוא מנותק מהם, אזי אומר עליו הקב"ה "אתה שלי!" והוא נמצא ברשות אחרת, ואין לסיטרא אחרא שום שליטה עליו.

עוד סיפר המשגיח זצ"ל ששמע מראש הישיבה הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל שיש בידו קבלה מהחפץ חיים זצ"ל, שהמלחמה האחרונה תהיה כבר אתחלתא דגאולה, ומי שיהיה בן תורה אמיתי, המובדל ומנותק מן הגוים, לא תהיה עליו לצרים שום שליטה.

וכעין מה שמצינו במכת דם במצרים, שאף שיהודי ומצרי שתו מאותו כוס, זה שתה דם, והשני שתה מים. כי לא תיתכן במציאות שום שליטה על יהודי שמובדל מן העמים.

המכיר את מקומו - רוחש כבוד לדברי רבותינו ז"ל

הגמרא במסכת שבת (דף קיב:): אומרת: "אם ראשונים בני מלאכים אנו

קנין ב"ה ☞ "המכיר את מקומו" _____ תלה

בני אנשים, ואם ראשונים בני אנשים אנו כחמורים, ולא כחמורו של רבי פנחס בן יאיר אלא כשאר חמורים".

וראה במסכת עירובין (דף נג): "אמר רבי יוחנן: ליבם של ראשונים כפתחו של אולם, ושל אחרונים כפתחו של היכל, ואנו כמלא נקב מחט סידקית". הרי לנו מהו ההבדל התהומי הפרוש בין דורות הראשונים לדורות האחרונים, וק"ו בן בנו של ק"ו לדור יתום כשלנו.

עלינו לשנן זאת לעצמנו, בכדי שנחשיב ונוקיר את דברי רבותינו הראשונים, וניזהר עד למאוד לא להתבטא כלפיהם בנימת זלזול, כמו היינו חכמים כמותם ח"ו.

ניתן לראות הנהגה זו אצל גדולי כל הדורות, הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל כאשר הוא מקשה על דברי הפני יהושע זצ"ל הוא מקדים "עפר אני תחת כפות רגליו". ומי לנו גדול מהגרעק"א זצ"ל. ויעויין בשו"ת (קמא סימן נה) כמה הצטער אותו גאון וצדיק זצ"ל על שדברו נגד רבותינו הראשונים. ואחרי שכתב לשואל דברי תוכחה בענין, הוא מסיים מכתבו בזה"ל: "והיה אם יקח אמרי ויצפנם בלבו לעד ולמשמרת, אז אחתום עצמי אוהבו ומכבדו"...

"זה לא שייך אלי, זה שייך לגדולי הדור"

ובספר פניני רבינו הקהילות יעקב מסופר שכאשר היו שואלים את הסטייפלער זצ"ל בעניני הלכה היה נוהג לומר "זה לא שייך אלי, זה שייך לגדולי הדור".

ומן המפורסמות שהרבה מגדולי ישראל, כשהיו נשאלים בדבר הלכה, שלחו את השואלים למורה הוראה מובהק או לחכם הבקי באותו תחום שנשאלו ולא נהגו למהר להשיב.

מכאן שעלינו לדקדק את מי צריכים לשאול כל דבר, ומאיך אנו קטני הקומה אל לנו לקפוץ כהדיוט להשיב ולהורות בכל שאלה הלכתית העולה על השולחן, שהרי כוח ההוראה אינו מסור לכל.

כל זה נכלל ב"המכיר את מקומו"!

תלו _____ תורה דיליה

המכיר את מקומו - מי שהגיע להוראה

אך ראוי להדגיש שגם צריך להכיר את מקומו כאשר בא לכלל הוראה, כי לעיתים הוא הגבר אשר צריך לפסוק ההלכה או להדריך את הרבים, ולעוולה יחשב אם באותה העת יפנה את השואל לכתובת אחרת, בו בזמן שהוא מוכשר לענות.

וכבר אמרו חז"ל (אבות פ"ב מ"ה) "במקום שאין אנשים, השתדל להיות איש".

ראוי להזכיר את דברי הגמרא במסכת ע"ז (דף יט:) על הפסוק (משלי כז, ז) "עצומים כל הרוגיה" - זה תלמיד שהגיע להוראה ואינו מורה! ועל כן מי שהוא בר הכי לפסוק הלכות, מחויב הוא להכיר את מקומו ולהורות לעם המעשה אשר יעשון.

ונביא בזה סיפור נפלא על הגאון רבי משה פינשטיין זצ"ל, ממנו נקבל המחשה הלכה למעשה בנקודה הזו:

על מה חשב הגאון רבי משה זצ"ל לפני השתלת הקוצב?

הדבר אירע אחרי שעבר בעל האגרות משה זצ"ל התקף לב, הרופאים הציעו לשתול בגופו קוצב לב, הם הסבירו לו את חשיבות ונחיצות הענין. ביקש מהם רבי משה זצ"ל זמן מה בכדי לחשוב על זה, לאחר שחשב ושקל בענין הסכים שיבצעו בו את ההשתלה.

בני ביתו שאלוהו ברוב פליאתם, מה לו לחשוב על זה, הרי אין הוא יודע ובקי בתורת הרפואה, ועליו לסמוך ולתת אימון ברופאים?

ענה להם הגאון רבי משה זצ"ל: הרי כולם מצפים לביאת משיח צדקנו שיבוא במהרה בימינו, ואחרי ביאתו יבנה בית המקדש ותהיה לנו פעם נוספת סנהדרין גדולה, ואין ספק שאני אזכה להיות מחכמי הסנהדרין! אלא שחז"ל אמרו שבעל מום פסול מלכהן בסנהדרין, ואם כן רציתי לעיין על פי ההלכה בשאלה זו, האם כאשר יש בגופי קוצב לב הדבר הופך אותי

קנין כ"ה ☞ "המכיר את מקומו" _____ תלז

לבעל מום? רק לאחר שהגעתי למסקנה מתוך בירור ההלכה לעומקה, שהקוצב המושטל לא יחשיב אותי כבעל מום, הסכמתי לביצוע הניתוח!!!

מתי מסר את נפשו רבינו הש"ך זצ"ל?

ויש להביא מעשה מופלא ביותר בענין זה, והנני מעתיקו מילה במילה מהספר אהל משה (המקדש והגלות פרק נב), וז"ל:

בספר "דרך עץ החיים" להרמח"ל זצ"ל כתב: הנה ממאמרים אלו תבין ותשכיל בשכלך הזך, כי אין תרופה למכתנו כי אם בעסק התורה, כי אין לך דבר המחליש כח הסיטרא אחרא כי אם עסק התורה.

כמו שהוגד לנו, שבימי המנוח החסיד המקובל הגדול הרב רבי שמשון אסטריפאלי זצ"ל, כשהיתה הגזירה רח"ל בשנת ת"ח, השביע הרב הנ"ל את הסט"א ושאל אותה: על מה ולמה את מקטרגת על עמנו יותר מכל האומות? והשיבה לו: יתבטלו מכם שלושה דברים אלו ואחזור מקטרוגי, ואלו הם: שבת, ומילה, ותורה. מיד השיב לה הרב הנ"ל זצ"ל, יאבדו הם כהנה וכהנה ואל תתבטל אות אחת מתורתנו הקדושה, חלילה.

שמעתי בשם הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל שיש המשך למעשה הנ"ל. והוא, שלאחר שדיבר עם הסיטרא אחרא, עשה המקובל הגדול רבי שמשון זצ"ל "שאלת חלום" על מנת שיגלו לו משמים מה עליו לעשות בכדי להביא להצלת עמנו מן הגזירות הנוראות של ת"ח ות"ט.

ואכן, קיבל מן השמים תשובה לשאלת החלום, וכך נענה: "אם שנים מגדולי הדור יסכימו למסור עצמם ולהחזיר את נשמתם להקב"ה קודם זמנם (בבחינת "מיתת צדיקים מכפרת" עי' יומא מב.) תתבטל הגזירה".

רבי שמשון זצ"ל אמר אז לעצמו שהוא מוכן לדבר זה (שידע בעצמו שהוא אחד מגדולי הדור), וניגש אל רבינו הש"ך זצ"ל (מגדולי הדור באותה תקופה) וביקש ממנו להיות מוכן למסור נפשו להיות נפטר מן העולם קודם זמנו, ועל ידי כך תתבטל הגזירה.

תלה _____ תורה דיליה

ענה בעל הש"ך זצ"ל לרבי שמשון זצ"ל שצריך הוא לחשוב בענין, והבטיח לו תשובה תוך יומיים. כשעברו יומיים, אמר הש"ך זצ"ל לרבי שמשון זצ"ל שמוכן להיות שותף עמו בדבר זה... אבל בתנאי שיתן לו שוב אריכת זמן של ג' חודשים!

וכששאלו רבי שמשון זצ"ל לרבינו הש"ך זצ"ל על פשר הדבר, כי הלא כל יום קללתה מרובה מחבירתה בהריגות ורציחות, רדיפות וגלויות, ולמה להמתין זמן כה ארוך במצב כזה שבכל יום נרצחו מאות מאחינו ר"ל?

ענה הש"ך זצ"ל לרבי שמשון זצ"ל בזה"ל: "צריך אני לעוד ג' חודשים כדי לגמור כתיבת פירושי, הש"ך, היינו פירוש הש"ך על השו"ע. כשעברו ג' חודשים גמר הש"ך זצ"ל לכתוב את פירושו על השו"ע, ונפטרו רבי שמשון זצ"ל והש"ך זצ"ל מן העולם, וגזירות ת"ח ות"ט בטלו.

דרך אגב יש להביא מה שהקשה הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, איך מבינים הנהגת הש"ך זצ"ל ליתן רשות לעוד ג' חודשים של רציחות ורדיפות שאין להעלותן על הכתב, והכל רק כדי לאפשר לו להעלות על הכתב עוד כמה חידושים וביאורים, הלא זה ש"ך שמאוד קשה להבינו!?

והשיב בעל "אבן האזל" זצ"ל, שבעל כרחך צריך לומר שסבירא ליה להש"ך זצ"ל, שהסיכויים לקיומו של כלל ישראל בלי גזירות ת"ח ות"ט, אבל גם בלי פירוש הש"ך על השו"ע, הם גרועים פי כמה מאשר אילו ימשכו גזירות ת"ח ות"ט אבל עם פירוש הש"ך! עכ"ל.

המעשה הנ"ל נפלא מכמה בחינות, ולענינו - מדהים לראות כיצד שני הגדולים זצ"ל ידעו להכיר את מקומם, שהם נחשבים מגדולי הדור, וכן ידע בעל הש"ך זצ"ל שחיבורו הכרחי לקיומו של כלל ישראל!

זהו "המכיר את מקומו"!

המכיר את מקומו - "בן תורה" צריך להכיר מעלתו!

נביא הוראה כללית לכל בן תורה: איזהו המכיר את מקומו? העוסק

קנין ב"ה ☞ "המכיר את מקומו" _____ תלט

בתורה צריך לדעת שהוא עוסק בקודש הקדשים ובגללו העולם כולו מתקיים, ובזכותו יורד שפע של ברכה לכל כלל ישראל. כי עליו להכיר את מעלתו הגדולה, ולהחשיב זאת יותר מכל דבר אחר!

ולא כאותם לומדי תורה שכאשר נשאלים: במה אתה מתעסק? מה אתה עושה? עונים הם: כלום, אני רק לומד! זוהי טעות עצומה להרגיש שהוא עושה "כלום" רק לומד...

מסופר על ראש הישיבה הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל: בחור אחד שאביו נפטר לבית עולמו, בא אל ראש הישיבה זצ"ל ואמר לו שהינו מוכרח לעזוב את הישיבה כי עליו לשאת בעול הפרנסה עבור משפחתו.

הגר"א זצ"ל אמר לו: תאמר לאמך שהיא תעסוק בפרנסה, ענה הבחור אמי אינה יכולה מפני שהיא עסוקה בענין מסויים. שיעזור האח, הציע רבי אהרן זצ"ל, ענהו הבחור, האח גם הוא עסוק בדבר אחר, וכן על זה הדרך כאשר נשאל שמא אנשים אחרים במשפחה יעזרו, תשובת הבחור היתה דומה.

ראש הישיבה זצ"ל צעק בקול "וכי אין בכל המשפחה שלך מישהו שלא עושה כלום, רק אתה?!"

עלינו להכיר ולהוקיר את מעמדנו, שהרי אנו בעלי העסק החשוב והנשגב ביותר בעולם כולו - לימוד התורה הקדושה!

המכיר את מקומו - יש לבחור מקום מתאים ללימוד התורה!

לסיום נעיר הערה חשובה הנוגעת לבני דורנו: נתקלים אנו פעמים רבות בבחורים מחו"ל הגולים למקום תורה - לישיבות הקדושות בארץ הקודש, הדבר כרוך במסירות הנפש משני הצדדים, בין של הבחור עצמו ובין של משפחתו, הוא חוזר לביתו כעבור כמה שנים, ולמרות זאת נדמה כי ההצלחה היא ממנו והלאה, הלוא דבר הוא...

ייתכן מאוד שהדבר נעוץ בכך שאותם בחורים לא הכירו את מקומם,

תמו _____ תורה דיליה

והם הלכו לישיבה שאומנם שמה הלך לפניו אך היא לא התאימה לאופיים
או לכישרונותיהם, ו"מקומם" היה במקום אחר לחלוטין...

למדנו אפוא שקנין זה של ה"מכיר את מקומו" הוא מפתח להצלחה
בתורה, מה מאד עלינו להשקיע מחשבה בהתאמת ובהכרת ה"מקום" הראוי
לכל אחד ואחד מאתנו, כך נזכה בעזרתו יתברך לעלות מעלה מעלה בתורה!

